

250485

**KISWAHILI
SEHEMU YA KWANZA:
LUGHA**

Muda: Saa 1 dakika 40

**MAAGIZO KWA WATAHINIWA
SOMA KWA MAKINI MAAGIZO YAFUATAYO:**

1. Umepewa kijitabu hiki cha maswali na karatasi ya kujibia. Kijitabu hiki kina maswali 50.
2. Ukiisha kuchagua jibu lako, lionyeshe katika **KARATASI YA MAJIBU** na wala **sio** katika kijitabu hiki cha maswali.

JINSI YA KUTUMIA KARATASI YA MAJIBU

3. Tumia penseli ya kawaida.
4. Hakikisha ya kwamba umeandika yafuatayo katika karatasi ya majibu:

**NAMBA YAKO YA MTHANI
JINA LAKO
JINA LA SHULE YAKO**

DAY 2

Wednesday – 14/11/2012
11.00 am – 12.40 pm

5. Kwa kuchora kistari katika visanduku vyenye namba zinazokuhusu, onyesha namba yako kamili ya mthani (yaani namba ya shule, na zile namba tatu za mthaniwa) katika sehemu iliyotengwa mwanzo wa karatasi ya majibu.
6. Usitie alama zozote nje ya visanduku.
7. Iweke safi karatasi yako ya majibu na usiikunje.
8. Kwa kila swali 1 – 50 umepewa majibu manne. Majibu hayo yameonyeshwa kwa herufi A, B, C, D. Ni jibu MOJA tu kati ya hayo manne ambalo ni sahihi. Chagua jibu hilo.
9. Kwenye karatasi ya majibu, jibu sahihi lionyeshwe kwa kuchora kistari katika kisanduku chenye herufi uliyochagua kuwa ndilo jibu.

Mfano:**Katika kijitabu cha maswali:**

21. Chagua jibu lenye ala za muziki pekee.

- A. filimbi, udi, mvukuto, chapuo
- B. njuga, tari, kinubi, fida
- C. harimuni, marimba, msondo, maleba
- D. siwa, zeze, upatu, nembo.

Jibu sahihi ni B

Katika karatasi ya majibu:

1 [A] [B] [C] [D] 11 [A] [B] [C] [D] 21 [A] [B] [C] [D] 31 [A] [B] [C] [D] 41 [A] [B] [C] [D]

Katika visanduku vinavyoonyesha majibu ya swali namba **21**, kisanduku chenye herufi **B** ndicho kilichochoywa kistari.

10. Chora kistari chako vizuri. Kistari chako kiwe cheusi na kisijitokeze nje ya kisanduku.

11. Kwa kila swali, chora kistari katika kisanduku **kimoja tu** kati ya visanduku vinne ulivyopewa.

Kijitabu hiki cha maswali kina kurasa 7 zilizopigwa chapa.

902504

© The Kenya National Examinations Council, 2012

FUNGUA UKURASA

Maswali 1 mpaka 15.

Soma vifungu vifuatavyo. Vina nafasi 1 hadi 15. Umepewa majibu manne hapo. Chagua jibu lifaalo zaidi kati ya yale uliyopewa.

Kiswahili ni mojawapo ya lugha 1 wazungumzaji wengi. Lugha ya Kiswahili 2 zama za ukoloni 3 Waafrika dhidi ya wakoloni.

Hatua ya kukifanya Kiswahili lugha rasmi nchini Kenya 4 hadhi ya lugha husika. 5 hapo awali, tunatarajia Kiswahili kutumiwa 6 na Kiingereza katika shughuli za kiofisi. Hata hivyo, 7 ; patakuwa na haja ya kutafsiriwa kwa makala mengi kwa Kiswahili.

1. A. yenye B. zenye C. wenye D. chenye
2. A. ingekuwa imetumiwa B. ilikuwa imetumiwa
C. ingekuwa ikitumiwa D. ilikuwa ikitumiwa
3. A. kuwatambulisha na kuwaunganisha B. kuwahamasisha na kuwalinganisha
C. kuwadumisha na kuwajenga D. kuwastawisha na kuwalenga
4. A. imeieneza B. imeitia fora C. imeikweza D. imeivika kilemba
5. A. Licha ya B. Bighairi ya C. Mbali na D. Kinyume na
6. A. mtawalia B. mkabala C. sadakta D. sambamba
7. A. hakuna msiba usiokuwa na mwenziwe B. hakuna marefu yasiyokuwa na ncha
C. hakuna bamvua lisilo usubi D. hakuna kubwa lisoshindwa

Mtoto ana haki 8 . Anastahili 9 vizuri ili kuifaa jamii 10 . Tabia ya mtoto 11 na jamii, hivyo tunaweza kudai kuwa mtoto ni zao la jamii. 12 , mtoto ana haki ya lishe bora 13 nguvu, yaani, 14 , na kumwezesha kujikinga na maradhi kama vile 15 . Ugonjwa huu husababishwa na kula chakula ambacho kina upungufu wa viinilishe.

8. A. maradufu B. akali C. anuwai D. maridhia
9. A. kukidhiwa B. kutunukiwa C. kuengaengwa D. kutunzwa
10. A. yetu B. yake C. yangu D. yenu
11. A. huathirika B. huathiria C. huathiriana D. huathiriwa
12. A. Aidha B. Aghalabu C. Yamkini D. Pengine
13. A. litakaompa B. itakapompa C. litakalompa D. itakayompa
14. A. azma B. ilhamu C. siha D. hima
15. A. safura B. utapiamlo C. surua D. tetekuwanga

Kutoka swali la 16 mpaka 30, chagua jibu lililo sahihi.

16. Maneno yafuatayo yanafuatana vipi katika kamusi?
(i) muhibu
(ii) muhtasari
(iii) muhali
(iv) muhula
A. (iii), (ii), (i), (iv)
B. (iii), (i), (ii), (iv)
C. (iv), (i), (ii), (iii)
D. (iv), (ii), (i), (iii).
17. Umoja wa: "Nywele zao ndefu ziliwavutia," ni:
A. Nywele yake ndefu iliwavutia.
B. Nywele zake ndefu zilimvutia.
C. Unywele wake mrefu uliwavutia.
D. Unywele wake mrefu ulimvutia.
18. Chagua jibu lenye nomino zilizo katika ngeli ya I-I pekee.
A. kahawa, fedha;
B. chumvi, chupa;
C. mali, chai;
D. sukari, mvua.
19. Ni jibu lipi lenye maelezo sahihi?
A. Muundi ni sehemu ya mkono kuanzia begani hadi kwenye kiwiko.
B. Kitengele ni sehemu ya mwisho ya mkono yenye vidole.
C. Nyonga ni sehemu ya juu ya kiuno.
D. Paji ni sehemu ya juu ya kichwa.
20. Hisani ni kwa wema na kunadi ni kwa:
A. kuuza;
B. kutangaza;
C. kusambaza;
D. kuchuuza.
21. Chagua kinyume cha: 'Wageni waliwasili kabla ya eropleni kupaa.'
A. Wenyeji waliondoka baada ya eropleni kutua.
B. Wenyeji waliondoka kabla ya eropleni kutua.
C. Wageni waliondoka kabla ya eropleni kutua.
D. Wageni waliondoka baada ya eropleni kutua.
22. Tikiti, limau na fenesi ni matunda ilhali wimbi, mahindi na mtama ni:
A. miti;
B. vyakula;
C. nafaka;
D. mbegu.
23. % kwa maneno ni:
A. sudusi sita;
B. tusui sita;
C. tusui tisa;
D. sudusi tisa.
24. Kukanusha kwa: "Nyungu iliyonunuliwa iliuzwa tena," ni:
A. Nyungu iliyonunuliwa haijauzwa tena.
B. Nyungu iliyonunuliwa haikuuzwa tena.
C. Nyungu isiyonunuliwa haijauzwa tena.
D. Nyungu isiyonunuliwa haikuuzwa tena.
25. Ni jibu lipi ambalo **si** aina ya shairi?
A. kibwagizo;
B. tathlitha;
C. ngonjera;
D. tarbia.
26. Onyesha sentensi yenye kielezi cha mahali.
A. Hukimbizana mara kwa mara.
B. Wanafunzi watafuzu mwakani.
C. Kambo alisafiri kwa gari.
D. Tulielekezwa pembezoni.
27. Kiambishi 'ka' katika sentensi: "Alienda shuleni akasome Kiswahili;" kinaonyesha:
A. kufuatana kwa matukio;
B. kulazimika;
C. kusudi;
D. kutegemeana kwa matendo.
28. Chagua kundi linaloonyesha kitenzi kilichoundwa kutokana na kivumishi.
A. Mvumilivu - uvumilivu;
B. Mwaminifu - aminika;
C. Mapishi - pikika;
D. Wacheshi - ucheshi.
29. Kitara ni upanga mwembamba wa kuongozea gwaride. Kitara vile vile ni:
A. sehemu iliyotengenezwa kukaushia mbegu;
B. chombo kitumiwacho kufungia mlango;
C. nazi changa ambayo haijawa dafu;
D. sehemu inayopandwa mimea au miche.
30. Chagua sentensi ambayo imetumia 'na' kama kiunganishi.
A. Wafanyakazi wote wameitwa na nokoa shambani.
B. Wafanyakazi waliokuja wanajulikana na nokoa wao.
C. Wafanyakazi na nokoa wao wanalima shamba.
D. Wafanyakazi walikuwa na matumaini ya kumwona nokoa.

Kuna aina mbili kuu za misitu. Ipo ile ya kiasili kama vile Msitu wa Karura na Msitu wa Mau. Hali kadhalika, ipo misitu ya kupandwa kama ile ya Kinale na Webuye. Misitu ni hazina kubwa kwa jamii yoyote ile. Kila mwanajamii anapaswa kujivunia misitu.

Misitu husheheni miti ya aina nyingi ambayo, pamoja na kuwa makazi ya wanyama, hutoa vyakula kama vile matunda na majani ambayo huwafaidi binadamu na viumbe wengine. Bila misitu binadamu na wanyama wangeangamia.

Misitu ni kivutio cha watalii. Watalii kutoka ndani na nje ya nchi huzuru misitu na mbuga mbalimbali za wanyama kuajabia uzuri wake. Watalii hawa hulipa fedha za kigeni ambazo hutumiwa kuanzishia miradi ya kiuchumi kama vile kustawisha miundomsingi.

Fauka ya hayo, misitu husafisha hewa na kurembesha mandhari wanamoishi binadamu. Rangi ya kijani kibichi na maua yenye rangi tofautitofauti huyafanya mazingira kupendeza hata yakitazamwa kwa mbali. Mandhari yasiyo na miti hayakosi urembo tu, bali huwa wazi kiasi kwamba hata mapaa ya majengo yaliyo hapo wakati mwingine hupeperushwa na upepo mkali.

Vipindi virefu vya jua huwanyima viumbe starehe na huweza kusababisha saratani ya ngozi kwa binadamu. Miti hufanya vivuli ambavyo huwakinga watu na wanyama dhidi ya miale ya jua. Isitoshe, si ajabu kuwa mahali ambapo pana miti mingi kwa kawaida hupata mvua hata wakati usio wa majira ya mvua kwingineko.

Sekta ya tiba imefaidika si haba kutokana na miti. Matabibu wa kienyeji na hata wa kisasa hutumia mizizi, majani na magome ya miti kutengenezea dawa. Miti kama vile mwarubaini hutibu magonjwa mengi. Hivi sasa magonjwa kama vile bolisukari, shinikizo la damu na ugonjwa wa figo **yameweza kudhibitiwa** kwa kutumia dawa zinazotokana na miti. Inasemekana kuwa hata nyoka humtibu nyoka mwenzake kwa majani!

Miti hutumiwa viwandani kutengenezea bidhaa kama vile karatasi na samani. Viwanda hivi hutoa ajira kwa maelfu ya raia, hivyo kupunguza makali ya uhaba wa nafasi za kazi nchini.

Ni wazi kuwa uhifadhi wa misitu una manufaa tumbi nzima kwa binadamu. Hata hivyo, binadamu mwenyewe ndiye anayeiangamiza misitu yenyewe. Watu wenye mate ya fisi wamekata miti kiholela kwa ajili ya kupata kuni na kuchomea makaa ya kuuza. La kusikitisha ni kwamba watu hawa **hawadiriki** kupanda miti mingine kufidia ile waliyoikata. Wengine, kwa kutojua wanajipalia makaa, hupanda miti ambayo inakausha vyanzo vya maji na kuchangia kuenea kwa kasi kwa jangwa. Hali kadhalika, wapo warina asali ambao katika juhudi zao za kurina husababisha kuteketea kwa misitu.

Kifungu cha katiba kinachohusu mazingira na mali ya asili kinasisitiza suala la uhifadhi wa mazingira. Kila mwanajamii basi ana jukumu la kuilinda misitu na kuepuka mazoea ambayo yanaiangamiza, la sivyo tutakuwa tunajichimbia kaburi.

